

Alenka Flander

Internacionalizacija kot pristop za izboljšanje visokošolskega izobraževanja v sodobni družbi

Povzetek: Internacionalizacija visokega šolstva je relativno nov koncept. V prispevku so prikazani razvoj internacionalizacije visokega šolstva ter glavne oblike internacionalizacije v povezavi s kakovostjo učenja in poučevanja. Pri tem so predstavljena sodobna raziskovalna spoznanja in definicije, s katerimi želijo visokošolski strokovnjaki in raziskovalci izboljšati poznavanje in uveljavljanje internacionalizacije visokega šolstva v povezavi s kakovostjo učenja in poučevanja. Poudarjeni so tudi nekateri rezultati teh raziskav v Sloveniji.

Ključne besede: internacionalizacija visokega šolstva, internacionalizacija doma, internacionalizacija kurikula, kakovost učenja in poučevanja, mobilnost učnega osebja

UDK: 378

Znanstveni prispevek

Dr. Alenka Flander, Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS), Ob železnici 30a, SI-1000 Ljubljana, Slovenija; e-naslov: alenka.flander@cmepius.si

Uvod

Internacionalizacija visokega šolstva je pomemben vzvod za izboljšanje kakovosti visokošolskega poučevanja, raziskovanja in drugih učinkov, ki jih visoko šolstvo kot ključna družbena dejavnost prinaša širši družbi. Internacionalizacija spodbuja učenje in poučevanje na podlagi internacionaliziranega kurikula, kar študente bolj pripravlja na življenje in delovanje v vedno bolj globaliziranem okolju. Poleg tega tudi raziskovanje zahteva skupne napore in intenzivno mednarodno sodelovanje zaradi naraščajoče specializacije in obsega naložb, potrebnih na nekaterih področjih raziskav (Qiang 2003).

Različne študije, evalvacije in razprave o internacionalizaciji visokega šolstva poudarjajo pozitivne učinke internacionalizacije na kakovost visokošolskega izobraževanja. Ti učinki so zaznani tako na individualni ravni (študenti, akademsko in strokovno osebje) kot tudi širše (institucionalna, nacionalna in mednarodna raven) (Bracht idr. 2006; Flander 2012; Klemenčič in Flander 2013; Klemenčič idr. 2013; Teichler in Maiworm 1997).

V prispevku so predstavljeni razvoj internacionalizacije visokega šolstva ter glavne oblike internacionalizacije v povezavi s kakovostjo učenja in poučevanja. V ospredju so ključna raziskovalna spoznanja in definicije, s katerimi visokošolski strokovnjaki in raziskovalci skušajo izboljšati poznavanje in uveljavljanje internacionalizacije visokega šolstva. V zadnjem delu je predstavljenih nekaj rezultatov raziskav v Sloveniji na področju internacionalizacije učenja in poučevanja.

Razvoj internacionalizacije visokega šolstva

Univerze so vse od svojega nastanka delovale izrazito internacionalno. Do odločilnega zasuka v smeri večje univerzitetne podpore nacionalnim ciljem je na evropskih tleh prišlo šele po končanju verskih spopadov in vzponu nacionalnih držav; ta smer je vztrajala do sredine 20. stoletja (Kramberger in Potočnik Mesarič 2017). V tem času, še posebej med obema vojnama, je bilo mednarodno sodelovanje

v visokem šolstvu večinoma usmerjeno v spodbujanje miru in medsebojnega razumevanja. V tem obdobju so bile vzpostavljene tudi velike mreže, ki so na področju mednarodnega sodelovanja v visokošolskem izobraževanju pomembne še danes: Inštitut za mednarodno izobraževanje (Institute of International Education, IIE) v ZDA leta 1919, Nemška akademska služba za izmenjavo (Deutscher Akademischer Austauschdienst, DAAD) v Nemčiji leta 1925, Britanski svet (British Council) v Združenem kraljestvu leta 1934. Internacionalizacija visokega šolstva v tem smislu je relativno nov koncept, na katerega so vplivali predvsem zgodovinski dogodki v 20. stoletju in ki se je okreplil v zadnjih 25 letih. Gledano skozi daljše zgodovinsko obdobje, pa dejansko danes lahko govorimo o reinternacionalizaciji (Teichler 2009 v Kramberger in Potočnik Mesarić 2017, str. 478).

V začetku sedemdesetih let 20. stoletja se je Evropska skupnost začela zavedati pomena in učinkov »mehkega« mednarodnega sodelovanja pri poučevanju in raziskovanju v visokem šolstvu. Začelo se je razvijati strateško sodelovanje na področju internacionalizacije. Prvi programi Evropske skupnosti na področju izobraževanja (Lingua, Erasmus) so se pojavili po letu 1980 in so (podobno kot program Fulbright v ZDA) temeljili predvsem na izmenjavah osebja in študentov (de Wit idr. 2015).

Erasmus in drugi evropski programi vse do Maastrichtskega sporazuma leta 1992 niso temeljili na izobraževalnih izhodiščih, temveč so izhajali iz potreb po večji konkurenčnosti Evropske skupnosti v razmerju do ZDA in Japonske ter želje po krepitvi zavedanja evropskega državljanstva (European Commission 2006). So pa aktivnosti že od začetkov temeljile na sodelovanju v okviru izmenjav študentov in akademskega osebja, razvoja skupnih študijskih programov in učnih načrtov ter skupnih raziskovalnih projektov.

Evropski programi so tlakovali pot bolonjskemu procesu in uvedbi Evropskega visokošolskega prostora (European Higher Education Area, EHEA). Iz tega je izšla tudi prva celostna strategija internacionalizacije Evropske komisije: Evropsko visokošolsko izobraževanje v svetu (Evropska komisija 2013). Strategija poudarja pomen kakovosti poučevanja in učenja, ustreznih pedagoških pristopov, orodij in mehanizmov za učinkovito in bolj vključujočo internacionalizacijo evropskih visokošolskih sistemov (prav tam, str. 6). Veliko vlogo kurikula oziroma učnih načrtov pri doseganju vsebinskih ciljev internacionalizacije je izpostavila tudi ministrska konferenca za bolonjski proces v Erevanu leta 2015 (EHEA 2015), ki je kot prioriteta področja med drugim navedla tudi kakovost učenja in poučevanja. Z večjo osredotočenostjo na kakovost učenja in poučevanja naj bi spodbudili tudi večjo zavzetost akademskega osebja kot ključnih akterjev pri internacionalizaciji kurikula, pri čemer je treba vzpostaviti tudi ustrezne sisteme za opolnomočenje učnega osebja na tem področju.

Tem smernicam sledi tudi Strategija internacionalizacije visokega šolstva Slovenije 2016–2020 (Aškerc Veniger in Flander, ur. 2016), ki poleg pomena kakovosti poučevanja izpostavlja pomen ustrezno usposobljenega pedagoškega osebja za poučevanje kulturno mešanih skupin študentov, delovanje v medkulturnem okolju, poučevanje v tujem jeziku ter način priprave in izvajanja skupnih študijskih programov (prav tam).

Sodobne opredelitve internacionalizacije

V skladu z razvojem motivov in vzrokov za internacionalizacijo v visokem šolstvu so tudi raziskovalci skušali razumeti in konceptualizirati raznolike oblike internacionalizacije, ki zajemajo tudi vpliv internacionalizacije na kakovost učenja in poučevanja. Kakovost učenja in poučevanja je v kontekstu internacionalizacije prišla v ospredje šele v zadnjih desetih letih, kar je razvidno tudi iz sodobnih opredelitev internacionalizacije, ki so predstavljene v tem poglavju. V nadaljevanju povzemamo tri ključne opredelitve internacionalizacije, na katerih temelji večina raziskovalnih spoznanj s področja internacionalizacije visokošolskega izobraževanja.

Najbolj citirana definicija internacionalizacije navaja, da je:

»[i]nternacionalizacija [...] proces integracije mednarodne, medkulturne ali globalne razsežnosti v namen, funkcije ali izvajanje terciarnega izobraževanja¹« (Knight 2004, str. 21).

V ZDA se je nekaj let kasneje razvila definicija t. i. celostne internacionalizacije (CI – comprehensive internationalisation, Hudzik 2011), kjer sta Združenje učiteljev na področju mednarodnega sodelovanja (Association of International Educators, NAFSA) in Ameriški svet za izobraževanje (American Council on Education, ACE) poudarila premik s parcialnega fokusa na študij v tujini in rekrutiranje tujih študentov v bolj integrirano in vseobsegajočo strategijo:

»[Celostna internacionalizacija je] zavzetost, ki se kaže z aktivnostjo vključevanja mednarodnih in primerjalnih vidikov v poučevanje, raziskovanje in storitve visokega šolstva. Oblikuje institucionalni etos in vrednote ter se dotika celotnega visokošolskega delovanja. Nujno je, da ga podpirajo institucionalno vodstvo, visokošolski učitelji in sodelavci, študenti in podporno osebje v vseh akademskih in podpornih enotah. Je institucionalni imperativ, ne zgolj zaželeno možnost.« (Hudzik 2011, str. 6)

De Wit idr. (2015) so leta 2015 posodobili definicijo J. Knight (2004), v kateri je povezava s kakovostjo izobraževanja eksplicitno izpostavljena:

»Internacionalizacija je načrten proces integracije mednarodne, medkulturne ali globalne razsežnosti v namen, funkcije in izvajanje terciarnega izobraževanja z namenom krepitev kakovosti izobraževanja in raziskovanja za vse študente in osebje ter za zagotavljanje njenega pomembnega prispevka k družbi.« (prav tam, str. 283)

Revidirana definicija poudarja tri ključne elemente: da je proces internacionalizacije načrtovan, da vključuje vse študente in visokošolske učitelje, ter poudarja, da ni cilj sam po sebi, temveč proces, ki vpliva na dvig kakovosti visokošolskih institucij ter njihov prispevek k razvoju družbe nasploh, ne zgolj k njenemu ekonomskemu razvoju (prav tam, str. 29).

¹ Originalna opredelitev navaja izraz »postsekundarno izobraževanje«. Glede na specifiko slovenskega izobraževalnega sistema je prevod smiselno prilagojen in uporabljen izraz »terciarno izobraževanje«, saj v Sloveniji postsekundarna raven ne obstaja.

Oblike internacionalizacije

Omenjene definicije (Knight 2008; Hudzik 2011; de Wit idr. 2015) postavljajo v ospredje dve ključni obliki: prva je internacionalizacija v tujini in druga internacionalizacija doma. Prva zajema vse oblike izobraževanja, ki se dogajajo prek meja (mobilnost oseb, projektov, programov in izvajalcev). Druga je usmerjena na kurikulum in se osredotoča na aktivnosti, ki razvijajo internacionalno oziroma globalno razumevanje (Kehm 2005) medkulturne veščine in kompetence ter lahko zajemajo tudi vključevanje gostujočih študentov. Obe obliki se lahko medsebojno dopolnjujeta in prepletata.

V tem sklopu želimo podrobneje predstaviti predvsem tiste oblike internacionalizacije, ki so najbolj neposredno povezane s poučevanjem in kurikulumom. Izpostavljamo vidike, ki prinašajo izzive za raziskovanje vplivov internacionalizacije na kakovost učenja in poučevanja.

Internacionalizacija v tujini

Mobilnost študentov

Mednarodni študenti so lahko tako tisti, ki odhajajo v tujino na t. i. kreditno mobilnost (npr. Erasmus), kot tisti, ki so v tujini z namenom rednega študija (redni vpis na visokošolske študijske programe v tujini).

Kreditna mobilnost

Kreditna mobilnost študentov, predvsem prek programov EU (Erasmus), je najštevilnejša in najbolj prepoznana. Kljub velikemu poudarku na kreditni mobilnosti so celovite informacije o njenem obsegu pomanjkljive, saj za Evropo ne obstaja svetovna baza, kot je npr. baza UOE (Unesco, OECD, Eurostat) za mobilnost za namen študija. Obstajajo podrobni podatki za kreditno mobilnost v okviru programov EU, vendar naj bi bilo to le okoli 70 do 80 % vse kreditne mobilnosti v Evropi (Streitwieser 2014, str. 95). Prav tako je le malo študij, ki bi se osredotočale na dolgoročne učinke mobilnosti ali na učinke mobilnosti na kakovost učenja in poučevanja. Tiste, ki obravnavajo te teme, pa so usmerjene predvsem na učinke na ravni posameznika (Paige idr. 2009).

Mobilnost za namen študija

Globalno se je mobilnost za namen študija v letih med 2000 in 2010 podvojila (Altbach idr. 2009) in naj bi glede na projekcije v letu 2020 v svetovnem merilu vključevala že sedem milijonov študentov. Glede na to, da številne institucije, da bi privabile tuje študente, izvajajo študijski proces v angleškem jeziku, se postavlja

vprašanje o kakovosti poučevanja v primeru, da znanje angleškega jezika pri akademskem osebju ni na ustrezni ravni (Klemenčič in Flander 2013). Zato je za kakovost učenja in poučevanja na institucijah pomembno, da institucije strateško določajo razloge za poučevanje v tujem jeziku in programe v tujih jezikih glede na svoje zmogljivosti.

Mobilnost študijskih programov

Visokošolsko čezmejno ali transnacionalno izobraževanje (VTI) je diplomsko ali kreditno izobraževanje, ki se izvaja v drugi državi, ki ni država sedeža nosilca visokošolskega študijskega programa. Mobilnost programov je poleg mobilnosti študentov druga najpogostejša oblika čezmejnega izobraževanja (Vincent-Lancrin 2011), ki omogoča študentom tuje izobraževanje (delno ali v celoti) opraviti v domačem kraju. Med najpogostejšimi oblikami izvajanja so: franšize, dvojne diplome, skupne diplome, integrirani programi (angl. twinning programs), študij na daljavo in različni programski sporazumi (Knight 2008, 2011).

Mobilnost osebja

Medtem ko je mobilnost študentov jasno poudarjena v strategijah in interesih institucij, je mobilnost akademskega osebja manj strateško razvita, postaja pa v zadnjem času prav prek internacionalizacije vedno bolj pomembna (de Wit idr. 2015).

Visokošolski učitelji so lahko gonilo reform visokega šolstva, saj tako formalno kot neformalno pomembno vplivajo na uspešno izvajanje visokošolskih politik. Institucionalne spremembe so v veliki meri odvisne od uspešnosti pri pridobivanju podpore visokošolskih učiteljev, ki so končni razsodniki glede tega, kako se odvija življenje na univerzi (Clark 1983; Askling 2000; Jongbloed idr. 2008).

Le redke evropske institucije sistematično spodbujajo mobilnost osebja, čeprav obstajajo za to namenjena finančna sredstva ter bilateralni meduniverzitetni dogovori, ki običajno vključujejo tudi izmenjave osebja. Zelo pogosto je posameznemu oddelku ali visokošolskemu učitelju prepuščeno, ali bo izkoristil možnost za mednarodno izmenjavo z namenom poučevanja in raziskovanja. Te izmenjave večinoma trajajo le nekaj dni ali tednov in zato ne prinašajo dolgotrajnega učinka na institucije in so le redko tudi priznane za namen kariernega razvoja (Racké 2013). Študija o profesionalnih učinkih mobilnosti (Bracht idr. 2006) je pokazala velik vpliv mednarodne mobilnosti na komunikacijo, učenje in poučevanje v večkulturnem okolju, medtem ko je bil zaznani vpliv na vertikalno mobilnost in karierno napredovanje precej šibek, saj učitelji za ta prizadevanja na svojih matičnih institucijah niso posebej nagrajeni (napredovanje, nagrajevanje, habilitiranje, manjše obremenitve dela itd.) (prav tam).

Bolj strateški pristop k akademski mobilnosti nedvomno prinaša veliko prednosti za spodbujanje kakovosti poučevanja in raziskovanja kot tudi splošnega profesionalnega razvoja (Colucci idr. 2014). Osebje z mednarodno izkušnjo je do-

dana vrednost za poučevanje z novimi metodami dela, raznolikimi primeri in je še posebej pomembno v državah, kjer je le malo internacionalizacije pri akademskem zaposlovanju zaradi regulatornih ali drugih omejitev (prav tam).

Pomen mobilnosti osebja izpostavlja tudi Strategija internacionalizacije visokega šolstva v Sloveniji 2016–2020, ki poudarja, da morajo visokošolski zavodi k mobilnosti spodbujati ne le študente, ampak tudi zaposlene in jih ustrezno nagradjevati v okviru njihovega kariernega razvoja ter s tem gojiti mednarodno odprtost in kakovost svojih institucij (Aškerc Veniger in Flander, ur. 2016).

Internacionalizacija doma

Internacionalizacija doma (ang. Internationalisation at Home) se vedno bolj uveljavlja v številnih evropskih, nacionalnih in institucionalnih strateških dokumentih. Razvila se je v Evropi konec devetdesetih let 20. stoletja kot odziv na veliko osredotočanje na mobilnost s poudarjanjem pomena zagotavljanja mednarodne dimenzije vsem študentom, ne le peščici mobilnih (Crowther idr. 2001, str. 8). Internacionalizacija doma se osredotoča na kurikulum, poučevanje in učenje ter učne izide in je zato tista oblika internacionalizacije, ki najbolj neposredno povezuje internacionalizacijo z učenjem in poučevanjem.

Beelen in Jones (2015) sta internacionalizacijo doma opredelila kot:

»[...] namensko integracijo mednarodne in medkulturne dimenzije v formalni in neformalni kurikulum za vse študente v domačem učnem okolju« (prav tam, str. 69).

Poudarjata, da namenska integracija mednarodnih in medkulturnih vsebin zahteva jasno opredelitev in vrednotenje internacionaliziranih učnih izidov v okviru določene discipline ali področja. Internacionalizirani morajo biti tako študijska vsebina kot pedagoški pristopi, učni izidi in druge podporne storitve. Vse to pa zahteva institucionalno podporo in dolgoročno strateško načrtovanje za potrebne spremembe in predvsem vključenost akademskega osebja. Razvoj, spremljanje in vrednotenje medkulturnih in mednarodnih kompetenc je ključen element internacionalizacije doma.

Internacionalizacija kurikula

V nasprotju z internacionalizacijo doma se je internacionalizacija kurikula (ang. Internationalisation of Curriculum) razvila predvsem v angleško govorečih državah kot odziv na prisotnost tujih študentov v njihovih programih (de Wit idr. 2015). Tudi tu (kot pri internacionalizaciji doma) gre za vključevanje vseh študentov, tako domačih kot tujih.

Definicija internacionalizacije kurikula, kot jo je opredelila B. Leask (2015), poudarja prepletenost obeh konceptov:

»[Internacionalizacija kurikula je] vključevanje mednarodne, medkulturne in/ali globalne dimenzije v kurikulum in učne izide, ocenjevanje, učne metode in podporne storitve programa ali študija.« (Leask 2015, str. 9). »[Rezultat je internacionaliziran kurikulum, ki spodbuja vse študente za internacionalizirano ozavešeno raziskovanje ter kulturno in jezikovno raznolikost z namenskim razvojem mednarodnih in medkulturnih vidikov in razmišljanj kot globalnih strokovnjakov in državljanov.« (prav tam, str. 209)

Da bi to dosegli, morajo biti učni izidi, vsebine, aktivnosti poučevanja in učenja ter tudi ocenjevanje in vrednotenje načrtovano in sistematično internacionalizirani. Le tako se lahko zagotovi, da vsi študenti razvijejo mednarodne, medkulturne in globalne vidike in razumevanje. V ta namen se lahko uporabljajo številne metode in aktivnosti, na primer mednarodna literatura, gostujoči predavatelji iz lokalnih medkulturnih skupin, mednarodnih podjetij ali tujih visokošolskih institucij, mednarodni primeri, sodelovalno učenje s sovrstniki v tujini prek digitalnih orodij ter številne druge (de Wit idr. 2015).

Internacionalizacija v Sloveniji

Čeprav Evropska unija (EHEA) daje internacionalizaciji velik poudarek, so v njeni implementaciji med posameznimi državami, pa tudi med institucijami v posameznih državah velike razlike. Enako velja za Slovenijo. Čeprav v slovenskih visokošolskih krogih obstaja splošni konsenz o koristih internacionalizacije visokega šolstva, se dejanske politike in prakse v visokošolskih sistemih in zavodih precej razlikujejo (Klemenčič in Flander 2013). Na slovenskih visokošolskih zavodih te razlike izhajajo tako iz upravnih in finančnih ovir za internacionalizacijo kot iz različne motivacije ter tudi nacionalnega in institucionalnega dojemanja vloge, ki bi jo internacionalizacija morala imeti (prav tam).

Akademike razumemo kot ključne akterje in pobudnike internacionalizacije kurikula, zato želimo v tem kontekstu predstaviti stanje na področju internacionalizacije visokošolskega izobraževanja v Sloveniji in navesti nekatere rezultate raziskav o internacionalizaciji visokega šolstva v Sloveniji v povezavi s kakovostjo učenja in poučevanja.

Slovenski visokošolski učitelji pripisujejo internacionalizaciji velik pomen in iščejo možnosti za mednarodno sodelovanje, kar potrjujejo rezultati raziskave med visokošolskimi učitelji, ki poročajo, da jih je v tujini poučevalo že 28 % (Klemenčič idr. 2013). Kljub temu je cilj za mobilnost osebja v Strategiji internacionalizacije slovenskega visokega šolstva zastavljen na zgolj 8 % visokošolskih učiteljev, izhajajoč iz razpoložljivih podatkov o dejanski mobilnosti visokošolskega osebja. Predvidevamo lahko, da je v zgoraj omenjeni raziskavi (prav tam) sodelovalo več za internacionalizacijo motiviranih visokošolskih učiteljev, ki so bili posledično osebno tudi bolj vključeni v mednarodne aktivnosti. Nakazuje pa to tudi na pomanjkanje realnih in ažuriranih podatkov o dejanski mobilnosti visokošolskega osebja. Primerjava osebnih in institucionalnih prioritet v zvezi z internacionalizacijo (prav tam) kaže na ustvarjanje ugodnega odnosa v visokošolski klimi, ki

lahko spodbudi internacionalizacijo in zanjo zagotovi primerne pogoje in mehanizme. Sklepamo lahko, da je slovensko akademsko in strokovno osebje visoko motivirano in zainteresirano za različne procese internacionalizacije, šibka pa je implementacija na institucionalni in sistemski ravni. Prav to pa je največji izziv, saj je za prehod z individualne na sistemsko raven potrebna celostna implementacija koncepta internacionalizacije kurikula v vse funkcije in namene visokošolskega izobraževanja s poudarkom na vlogi akademikov kot aktivnih udeležencev ter z vpeljavo internacionaliziranih ali medkulturnih učnih izidov (Leask, 2013; Deardorf, 2015).

Glede učinkov mednarodnih oblik sodelovanja na internacionalizacijo doma² sta M. Klemenčič in A. Flander (2013) ugotovili, da je na večini institucij v Sloveniji internacionalizacija doma v povojih in da so kljub relativno veliki vpetosti slovenskih institucij v mednarodni prostor najmanj vidni neposredni učinki internacionalizacije na kakovost pedagoškega dela. Kot napredek v tej smeri ocenjujemo Strategijo internacionalizacije visokega šolstva Slovenije, ki vpeljuje pomen ustrezno usposobljenega in opolnomočenega visokošolskega osebja kot ključnega elementa uspešne internacionalizacije doma ter implementacije internacionaliziranega kurikula. Te učinke bo mogoče preveriti ob evalvaciji izvajanja Strategije leta 2021, še posebej ob dejstvu, da rezultati po Klemenčič idr. (2013) kažejo na izrazito pomanjkanje možnosti (tečajev in usposabljanj) za izboljšanje kakovosti poučevanja nasploh in posledično tudi za poučevanje v kulturno mešanih skupinah, saj zgolj 16 % akademskega osebja meni, da jim je to na voljo v zadostni meri (prav tam).

Učinki, ki se trenutno najbolj kažejo v pedagoškem delu slovenskega visokošolskega osebja, so v mednarodnih vsebinah in tematikah v pedagoškem delu, veliko manj pa v drugih oblikah, kot so ponudba predmetov v tujih jezikih, vključevanje gostujočih tujih predavateljev v pedagoški proces in povezovanje tujih študentov z domačimi znotraj pedagoškega procesa ter internacionalizacija kurikula. Kljub temu, da je v Sloveniji poučevanje v slovenskem jeziku uzakonjeno (razen nekaterih izjem),³ je glede na rezultate študije o akademskem poklicu (Klemenčič idr. 2013) 51 % slovenskega akademskega osebja na svoji instituciji že poučevalo v tujem jeziku. To ponovno kaže na motiviranost in odprtost slovenskega visokošolskega osebja za delo v mednarodnem in medkulturnem okolju, čeprav sistem v tej točki deluje zaviralno. Treba pa je dodati, da je lahko v raziskavi z odgovori sodelovalo več za internacionalizacijo motiviranega visokošolskega osebja.

Preference visokošolskih učiteljev so se pri vprašanih v zvezi z internacionalizacijo študija doma sicer pokazale za precej divergentne. Te aktivnosti najbolj neposredno posegajo v običajno delovno rutino visokošolskih učiteljev in so odstopanja posledica ideoloških razlik v zvezi z zaščito slovenskega jezika in kulture ter različnih pogledov na namene in prednosti internacionalizacije. Podatki iz končnih poročil učnega osebja o mobilnosti kažejo, da visokošolski učitelji pri delu s študenti na gostujočih institucijah v tujini sicer prepoznajo priložnosti

² Omenjena raziskava je bila opravljena, preden sta Beelen in Jones (2015) oblikovala definicijo koncepta *internacionalizacije doma*, ki jo navajamo v predhodnem poglavju.

³ Zakon o visokem šolstvu, 8. člen.

za internacionalizacijo doma, ne uvajajo pa tega v svoje poučevanje na domači instituciji.⁴

Zaključek

Visokošolski prostor ter njegova mednarodna in globalna dimenzija se spreminjajo skladno z ekonomskimi, političnimi, družbenokulturnimi in akademskimi spremembami v svetu. Zato je v današnjem času internacionalizacija postala ena pomembnejših usmeritev evropskih visokošolskih institucij. Glede na hitre spremembe v svetu je k internacionalizaciji treba pristopiti strateško, ker parcialne in ad hoc aktivnosti ne prinašajo zelenih učinkov na kakovost učenja in poučevanja (de Wit idr. 2015). Študentje morajo med izobraževanjem pridobiti »raznolike zmožnosti oz. kompetence, ki jim bodo omogočale znajdenje v hitro spreminjajočem se in zapletenem svetu prihodnosti« (Puklek Levpušček in Marentič Požarnik, 2005, str. 12). Kljub izrazitim in jasnim poudarkom, da je danes internacionalizacija med pomembnejšimi usmeritvami visokošolskih institucij, je za številne institucije še vedno precejšen izziv, kako k njej pristopiti, kaj sploh zajema in kako jo implementirati.

V članku so na kratko prikazani glavni koraki v razvoju elementov in prvin internacionalizacije visokega šolstva. Poudarek je predvsem na tistih elementih, ki so najbolj neposredno povezani s pedagoškim procesom in ki najbolj učinkovito prispevajo k razvoju medkulturnih in globalnih kompetenc vseh študentov. V Sloveniji se trenutno internacionalizacija razume predvsem skozi prizmo mednarodne mobilnosti, ki ima na mobilne študente nedvomno velik učinek, zavedati pa se je treba, da je mobilnih študentov v Sloveniji zgolj nekaj več kot 3 % (Aškerc Veniger in Flander 2016). Premalo je izkoriščen potencial neposrednega vključevanja mobilnih tujih študentih, ki prihajajo v Slovenijo, v internacionalizacijo doma. Slovenija je ena od redkih srednje- in vzhodnoevropskih držav, kjer je število prihajajočih tujih študentov večje od odhajajočih, saj se večina drugih držav iz te regije sooča s težavami velike odhodne in nizke vhodne mobilnosti študentov. Slovenija je zaradi kakovosti visokošolskega izobraževanja in ugodnosti, ki jih prinaša študentski status, za tuje študente še vedno zelo atraktivna visokošolska destinacija, kljub nekaterim zaviralnim elementom sistema, predvsem glede programov in predmetov v tujem jeziku.

V članku je poudarjeno, da je lahko internacionalizacija eden od načinov za izboljšanje kakovosti visokošolskega poučevanja, vendar le, če je ta smiselno umeščena v študijski in pedagoški proces. Ta proces mora biti načrtovan (ne naključen) in vključevati vse študente. Internacionalizacija doma in internacionalizacija kurikula sta pri tem ključni nosilec za to, da se vsi študenti ali diplomanti (in ne le peščica mobilnih) pripravijo na življenje in delo v globalnem okolju, kjer bodo lahko uspešno prispevali k družbi 21. stoletja.

Le z načrtnim vključevanjem mednarodnih, medkulturnih in globalnih dimenzij v formalni in neformalni kurikul za vse študente ter z vključevanjem teh

⁴ Interno gradivo Centra RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS).

dimenzij v vsebino kurikula je mogoče vpeljevati internacionalizacijo v pedagoško delo na način, ki spodbuja opolnomočenje vseh študentov za delovanje v globalnem okolju. Primarni pogoj, da to dosežemo, pa je opolnomočenje akademskega osebja za oblikovanje in izvajanje internacionaliziranega kurikula, saj je pedagoško osebje nosilec pedagoškega dela, ki vnaša mednarodne in medkulturne elemente v procese učenja in poučevanja. Verjamemo, da k temu že prispeva in bo tudi v prihodnje pomembno prispevala Strategija internacionalizacije visokega šolstva v Sloveniji, ki vzpostavlja za to ustrezne mehanizme.

Da lahko razumemo možnosti za izvajanje programa za internacionalizacijo kot del visokošolskih reform v Sloveniji, pa moramo poznati stanje in razumeti vrednote, odnos in trenutno vedenje visokošolskih učiteljev ter klimo in kulturo slovenske visokošolske skupnosti. Internacionalizacija doma ni le skupek aktivnosti internacionalizacije v nekem zavodu, ampak tudi koherentno razmerje med temi aktivnostmi, ki so posledica določene institucionalne koordinacije in osrednjega usmerjanja (Crowther idr. 2000). Pri našem visokoškolskem osebju elementi, ki so pomembni za internacionalizacijo študija doma, niso visoko na seznamu osebnih prednostnih področij (Flander in Klemenčič 2014). Prav tako so tudi precej nizko med institucionalnimi prednostnimi področji v zvezi z internacionalizacijo, zato bo kljub siceršnji odprtosti in motiviranosti slovenskega visokošolskega osebja za internacionalizacijo prav na tem področju potrebnega še veliko dela. Strinjamo se z A. Flander in M. Klemenčič (2014), ki navajata, da ambiciozen program za internacionalizacijo zahteva veliko institucionalne podpore, ta pa je po mnenju visokošolskega osebja na sistemski ravni nižja kot na individualni. Za večjo osredotočenost na kurikulum in učne izide je treba spodbujati zavzetost akademskega osebja na področju internacionalizacije, kjer je eden od načinov tudi sistemsko spodbujanje mednarodne mobilnosti visokošolskega osebja. Mobilnost visokošolskih učiteljev v Sloveniji (v nasprotju z mobilnostjo študentov) ni izpostavljena v strategijah ali izražena v interesih naših institucij, čeprav obstajajo za to namenjena finančna sredstva in so izmenjave osebja večinoma tudi del vseh nacionalnih ali medinstitucionalnih dogovorov. Prav s strateškim pristopom k mobilnosti osebja, spodbujanju daljših izmenjav in gostovanj se lahko ustvarijo premiki v prepoznavanju pomena internacionalizacije doma in/ali kurikula ter nadalje v uvajanju internacionaliziranih učnih izidov. Visokošolski učitelji z mednarodno izkušnjo so dodana vrednost za poučevanje z novimi metodami dela, raznolikimi primeri, kar je za sistemsko razmeroma zaprt slovenski visokoškolski prostor (zaradi regulatornih omejitev na področju jezika) za Slovenijo še posebej pomembno.

V prispevku predstavljene ugotovitve kažejo, da slovenski visokošolski učitelji na splošno cenijo internacionalizacijo in iščejo možnosti za mednarodno sodelovanje. Vendar obstaja veliko odstopanj med individualnimi vrednotami visokošolskih učiteljev in cilji ter mehanizmi in okoljem, ki ga vzpostavlja in spodbuja visokoškolski sistem. To velja zlasti za aktivnosti, povezane z internacionalizacijo učenja in poučevanja, saj so, kot kaže, visokošolski učitelji najmanj naklonjeni prav različnim aktivnostim internacionalizacije v sklopu formalnega kurikula, ker te najbolj neposredno posegajo v običajno delovno rutino visokošolskih učiteljev.

Le z vpeljavo internacionalizacije doma in internacionaliziranih učnih izidov bi tudi nemobilni večini študentov in osebja v visokem šolstvu dali izkušnjo mednarodne in medkulturne razsežnosti, ki sta za državljane, podjetnike in znanstvenike v sodobnem svetu nujno potrebni. Ker gre za zahteven in vseobsegajoč premik na področju pedagoškega dela, ga je mogoče doseči le z internacionalizacijo, ki je umeščena v institucionalne cikle spremljanja in razvoja ter posledično spodbuja spremembe v obstoječih politikah in praksah neposredno v predavalnicah v luči institucionalnih, sektorskih, nacionalnih, mednarodnih akademskih in družbenih sprememb.

Literatura in viri

- Altbach, P. G., Reisberg, L. in Rumbley, L. (2009). *Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution*. Pariz: UNESCO.
- Askling, B. (2000). Higher Education and Academic Staff in a Period of Policy and System Change. *Higher Education*, Vol. 41, str. 183–203.
- Aškerc, K. in Flander A. (ur.). (2016). *Strategija internacionalizacije slovenskega visokega šolstva 2016–2020*. Ljubljana: CMEPIUS, MIZŠ.
- Bracht, O., Engel, C., Janson, K., Over, A., Schomburg, H. in Teichler, U. (2006). *The Professional Value of ERASMUS Mobility (VALERA – Final report)*. International Centre for Higher Education Research (INCHERKassel). Bruselj: Evropska komisija.
- Brandenburg, U. idr. (2013). *Delivering Education across Borders in the European Union*. Brussels: European Union.
- Clark, B. R. (1983). *The higher education system: academic organization in cross-national perspective*. Berkeley: University of California Press.
- Colucci, E., Ferencz, I., Gaebel, M., in Wächter, B. (2014). *Connecting mobility policies and practice: Observations and recommendations on national and institutional developments in Europe*. Brussels: European University Association.
- Deardorf, D. (2015). *Demystifying Outcomes Assessment for International Educators: A Practical Approach*. Virginia: Stylus Publishing.
- De Wit, H. (2011). *Trends, issues and challenges in internationalisation of higher education*. Amsterdam: Centre for Applied Research on Economics and Management.
- De Wit, H., Hunter, F., Howard L., in Egron-Polak, E. (2015). *Internationalisation of Higher Education*. Brussels: European Parliament, Directorate-General for Internal Policies.
- European Commission. (2006). *The history of European cooperation in education and training - Europe in the making : an example*. Imprint Luxembourg: Office for Official Publications of European Communities.
- European Higher Education Area (EHEA). (2015). *Yerevan Communiqué*. Dostopno na <http://bologna-yerevan2015.ehea.info/files/YerevanCommuniquéFinal.pdf> (pridobljeno 7. 2. 2018).
- Evropska komisija (2013). *Evropsko visokošolsko izobraževanje v svetu*. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0499&from=EN> (pridobljeno 16. 2. 2018).
- Flander, A. (2012). Je mobilni študent tudi bolj zaposljiv? Raziskava o pogledu delodajalcev na študijsko mobilnost. V: K. Miklavič (ur.). *Poti internacionalizacije*. Ljubljana: CMEPIUS, str. 84–118.

- Flander, A., Klemenčič, M. (2014). Will academics drive or obstruct the Slovenian government's internationalisation agenda for higher education? *CEPS journal, letnik 4, št. 2, str. 27–48*.
- Hudzik, J. K. (2011). *Comprehensive internationalization: From concept to action*. Washington, DC: NAFSA: Association of International Educators.
- Jongbloed, B., J. Enders in C. Salerno. (2008). Higher Education and its Communities: Interconnections, Interdependencies and a Research Agenda. *Higher Education, Vol. 56, str. 303–324*.
- Kehm, B. (2005). The contribution of international student mobility to human development and global understanding. *US-China Education Review, št. 2(1), str. 18–24*.
- Klemenčič, M. in Flander, A. (2013). *Evalvacija učinkov programa Erasmus na visoko šolstvo v Sloveniji*. Ljubljana: CMEPIUS.
- Klemenčič, M., Flander, A. in Žagar Pečjak, M. (2013). *Pogoji akademskega dela v Sloveniji: ugotovitve študije EUROAC 2013*. Ljubljana: CMEPIUS.
- Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationales. *Journal of Studies in International Education, št. 8(1), str. 5–31*.
- Knight, J. (2008). *Higher education in turmoil. The changing world of internationalization*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Knight, J. (2011). Higher education crossing borders: a framework and overview of new developments and issues. V: R. Sakamoto in D. W. Chapman (ur.). *Cross-border partnership in higher education. Strategies and issues*. London: Routledge, str. 16–41.
- Kramberger, A., Potočnik Mesarić, T. (2017). (Re)internacionalizacija sodobnih univerz: komparativna analiza skupnih (stopenjskih) študijskih programov. *Teorija in praksa, let. 54, št. 3–4/2017, str. 477–507*.
- Leask, B. (2009). Using formal and informal curricula to improve interactions between home and international students. *Journal of Studies in International Education, št. 13(2), str. 205–221*.
- Leask, B. (2013). Internationalization of the curriculum and the disciplines: Current perspectives and directions for the future. *Journal of Studies in International Education, št. 17(2), str. 99–102*.
- Leask, B. (2015). *Internationalising the curriculum*. Abingdon: Routledge.
- Education at a glance 2012*. (2012). Pariz: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).
- Paige, R. M., Fry, G. W., Stallman, E. M., Josic, J., in Jon, J. (2009). Study abroad for global engagement: The long-term impact of mobility experiences. *Intercultural Education, št. 20 (S1-2), str. 29–44*.
- Postiglione, G. A. in Altbach, P. G. (2013). Professors: The key to internationalisation. *International Higher Education, št. 2013(73), str. 11–12*.
- Puklek Levpušček, M. in Marentič Požarnik, B. (2005). *Skupinsko delo za aktiven študij*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Center za pedagoško izobraževanje.
- Racké, C. (2013). *Staff mobility in higher education: national policies and programmes*. Bruselj: Evropska komisija.
- Ruby, A. (2010). *The Uncertain Future for International Higher Education in the AsiaPacific Region*. Washington, D. C.: Association of International Educators.
- Streitwieser, B. (ur.). (2014). *Internationalisation of Higher Education and Global Mobility*. Oxford Studies in Comparative Education. Oxford, UK: Symposium Books.

- Teichler, U. (2009): Internationalization of higher education: european experiences. *Asia Pacific Education Review*, vol. 10(1), str. 93–106.
- Vincent-Lancrin, S. (2011). Cross-border higher education: trends and prospects. *Revista Innovación Educativa*, št. 11(56), str. 86–100.
- Qiang, Z. (2003). Internationalization of Higher Education: towards a conceptual framework. *Policy Futures in Education*, Vol. 1, Num. 2, str. 248–270. Rotterdam: Sense Publishers.

Alenka FLANDER (Centre of the Republic of Slovenia for Mobility and Educational and Training Programmes – CMEPIUS, Slovenia)

INTERNATIONALISATION AS AN APPROACH TO ENHANCE HIGHER EDUCATION IN CONTEMPORARY SOCIETY

Abstract: Internationalisation of higher education is a relatively new concept. This article gives a short overview of the development of internationalisation of higher education and the main elements of internationalisation linked with quality in teaching and learning. We present the development of concepts and definitions aimed to enhance our understanding of internationalisation of higher education. This article also presents the results of some research done in Slovenia on the field of internationalisation of higher education teaching and learning.

Key words: internationalisation of higher education, internationalisation at home, internationalisation of curricula, quality of teaching and learning, staff mobility.

E-mail for correspondence: alenka.flander@cmepius.si

Prispevek je nastal v okviru projekta Support to the implementation of EHEA reforms. Izvedba projekta je financirana s strani Evropske komisije in Ministrstva RS za izobraževanje, znanost in šport. Vsebina prispevka je izključno odgovornost avtorjev in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske komisije.

